

szegény deportálandó embereket, úgyhogy alig alszanak már az emberek az ágyban; felöltözve virrasztanak és várják reggelig a gyötrő zörgetést. A családokat szétszaggatják: anyákat gyermekeiktől, leányokat szüleiktől visznek el. Az elkese-redettséggel nő. Románokat is kezdtek vinni, de csak mutatóba: egy-kettőt. (Ismerve a helyzetet, ezek valószínűleg kiszabadulnak.) Megkezdték a katolikus papok deportálását is.

Január 5-én elvitték dr. Melau Ferenc nagybányai plébánost, dr. Gruber Ernő nagybányai minoritarendi házfőnököt. Január 6-án Schmiedt Ferenc szatmári jezsuita házfőnököt és Sommer György jezsuita tanárt; őrizetbe vették a románok besugására Magyar Bálint szaniszlói esperes plébánost, de állítólag visszaengedték, mert beteges. Elvitték Szatmárra Monostori (Hartmann) Ferenc nagymadarászi plébánost.⁶⁵³

Szomorú jelenség, hogy a deportálásra való kijelölésben görög-katolikus pap is részt vesz (pl. Krasznabélteken).

Több papunk és papnövendékünk a szeptemberi bombázások⁶⁵⁴ alkalmával meghalt. A német katonák rémítgetése miatt kb. 30 papunk nincs a helyén. Most még deportálnak is. Így egyházközségeink egészen pap nélkül maradnak. – Igen sötét helyzet.

Magyar Országos Levéltár, a Belügyminisztérium archívuma, Erdei Ferenc-iratok, nemzetiségi ügyek XIX-B-1-h, 1. doboz, 1. csomó, tisztázat.

román állampolgárok összeszedését, hogy „jövátételi munkára” a Szovjetunióba hurcolják őket. Ekkor egyházi adatok szerint a szatmári egyházmegyéből mintegy 5000 embert szedtek össze, és hurcoltak ki a Szovjetunióba (köztük lelkészeket is!), akik közül mintegy 1000 sohasem tért haza. Lásd: Tempfli, i.m. 76.

653 Lásd a 48. sz. dokumentumot és Hetényi Varga Károly: *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában*. III. köt. Lämpás Kiadó, Abaliget, 1996., valamint Tempfli, i.m. 76.

654 1944. szeptember 16-án éjszaka a szovjet légierő bombázta Szatmárnémetit, és ekkor a város egy része – köztük a püspökség épülete is – romba dől. Mivel ennek az óvóhelye is beomlott, 21-en maradtak a romok alatt. (Szinte az egész központi papság odaveszett.) A légitámadás 17-én és 19-én is megismétlődött, emiatt a városi papság is elmenekült.

31.
AZ ORSZÁGOS DEMOKRATA ARCVONAL ÉSZAK-ERDÉLYI
KÖZPONTI TANÁCSADÓ TESTÜLETÉNEK NYILATKOZATA
ÉSZAK-ERDÉLY SZUVERENITÁSA KÉRDÉSÉBEN

Kolozsvár, 1945. január 22.

A romániai Országos Demokrata Arcvonal (ODA) kezdeményezésére alakult Központi Tanácsadó Testület (KTT), mint ismeretes, módot adott a kolozsvári Román Demokrata Szövetségnek is arra, hogy a fasizmus ellen folyó harc és demokratikus újjáépítés kérdését közösen tanácskozza meg az Országos Demokrata Arcvonal pártjával. A Román Demokrata Szövetséggel való együttműködésből mindez ideig nem lett semmi, mert az állandó obstrukcióba kezdett vagyis olyan bakafántoskodó vitába, mely nem a kérdések megoldását, hanem elvi összebonyolítást szolgálta. Ez a helyzet végül is odáig fajult, hogy a Román Demokrata Szövetség tagjai kivonultak a közös ülésekről s csak levél útján érintkeztek a testülettel, tovább firtatván a harc és építés előmozdítása helyett a meddő jogi akadékoskodást. Ennek vet most véget a KTT nyilatkozata, amely végleges döntést hoz a Román Demokrata Szövetség részéről erőltetett vég nélküli vita kérdéseiben.

A Romániai Országos Demokrata Arcvonal kolozsvári Központi Tanácsadó Testületének nyilatkozata.

1.) A Romániai Országos Demokrata Arcvonal kolozsvári bizottsága ünnepélyesen kijelenti, hogy úgy a múltban mint jelenben, az egyrészt a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége, Nagybritannia Királysága és az Észak-amerikai Egyesült Államok, másrészt pedig Románia között 1944. évi szeptember hó 12-én létrejött fegyverszüneti egyezmény alapján működött és működik ma is, mely egyezmény a következőket állapítja meg:

„A szövetséges hatalmak kormányai a bécsi döntést semmisnek tekintik és egyetértéssel atekintetben, hogy a békeszerződésben történő jóváhagyástól feltételezetten Erdély (egész vagy annak legnagyobb része) adassék vissza Romániának s a szovjet kormány hozzájárul ahhoz, hogy ebből a célból a szovjet csapatok Romániával közös katonai hadműveletekben vegyenek részt Németország és Magyarország ellen.”

2.) A Romániai ODA kolozsvári bizottsága mindig teljes egészében magáévá tette a fenti álláspontot, amelyből természetesen adódik – a bécsi döntés megsemmisítésével – Románia szuverenitásának az elismerése Észak-Erdélyre vonatkozólag.

3.) A Romániai ODA kolozsvári bizottsága megbélyegzi azokat, akik a szabotálókkel együtt tétlenségükkel és elszigeteltségükkel megnehezítik a fegyverszüneti egyezmény végrehajtását és nincsenek tekintettel az ország és különösen Észak-Erdély sulyos helyzetére.

4.) A Romániai ODA kolozsvári bizottsága megállapítja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság határozata alapján a közigazgatás ellenőrzését ezen a területen a Szovjet Katonai Parancsnokság meghatalmazott képviselői gyakorolják és elhatározza, hogy minden erejével támogatja a közigazgatási szerveket, amelyeknek az a céljuk, hogy rendbe hozzák ezt a területet.

5.) A Romániai ODA kolozsvári bizottsága meglelégedéssel állapítja meg, hogy a fegyverszüneti egyezmény teljes betartására elsősorban csak a Kommunisták Romániai Pártja és a Romániai Szociáldemokrata Párt munkásegységfrontja által létrehozott Romániai Országos Demokrata Arcvonal alaptervezete alkalmas.

6.) Ezen egyezés alapján a Romániai ODA kolozsvári bizottsága meghívja az összes valódi demokrata szervezeteket, hogy csatlakozzanak az alaptervezethez és – szorosan együttműködve – vegyenek részt ezen terület sajátos kérdéseinek megoldásában. Meg kell ezt tennünk ezen ország és Erdély együttlakó népeinek érdekében.

7.) Dolgozni akarunk a demokráciáért, a felszabadító szovjet és román hadsereg megsegítéséért és a fegyverszüneti egyezmény mielőbbi végrehajtásáért vívott harcban, mint ahogyan dolgoztunk eddig is és nem akarunk végnélküli üres vitát folytatni.

*A Romániai Országos Demokrata Arcvonal Kolozsvári Központi Tanácsadó Testülete,
a Kommunisták Romániai Pártja és a Romániai Szociáldemokrata Párt
munkásegységfrontja, Kolozsvár,
a Romániai Egyesült Szakszervezetek helyi bizottsága,
a Romániai Magyar Népi Szövetség,
a Romániai Hazafiak Szövetsége,
a Romániai Népvédelmi Egyesület
és a Romániai Ekések Frontja kolozsvári szervezetei,
a kolozsvári Zsidó Demokratikus Szövetség.*

Világosság, 1945. január 23.

SZ. B. KRILOV ÉS V. N. DURGYENYEVSKIJ FELJEGYZÉSE
V. G. DEKANOZOV RÉSZÉRE AZ ÉSZAK-ERDÉLYI MAGYAROK
ÁLLAMPOLGÁRSÁGÁNAK ÉS INTERNÁLÁSÁNAK KÉRDÉSÉRŐL⁶⁵⁵

Moszkva, 1945. január 26.

Titkos

Az 1944. szeptember 12-én, az Egyesült Nemzetek és Románia között megkötött fegyverszüneti egyezmény 2. cikkelyében és a hozzá tartozó mellékletben rögzíti, hogy „Románia kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát Németország és Magyarország Románia területen tartózkodó fegyveres erőinek lefegyverzésére és internálására, valamint az említett államok ott tartózkodási hellyel [bíró] állampolgárainak internálására.” „A jelenleg román területen tartózkodó német és magyar állampolgárok internálására vonatkozólag a jelen egyezmény 2. szakaszában megszabott rendelkezések nem vonatkoznak az illető országok zsidó eredetű honpolgáira.” Ugyanannak a fegyverszüneti egyezménynek a 19. cikkelyében a szövetségesek kormánya kijelentik, hogy semmisnek tekintik a bécsi döntést és „egyetértenek azzal, hogy a békeszerződésben történő jóváhagyástól feltételezetten Erdély (vagy annak legnagyobb része) adassék vissza...”⁶⁵⁶ Az elmondottakból az következik, hogy:

1.) A szeptemberi, Romániával kötött fegyverszünet a Románia eredeti területén tartózkodó magyar állampolgárokra vonatkozott, sőt velük kapcsolatban is egy hatalmas kivételt engedett meg (zsidók).

2.) Az [észak-]erdélyiek akkor Magyarország területén éltek és formálisan ma is, bár nem magyar, de még nem is román területen (a végleges átadás a békeszerződésben lesz rögzítve) tartózkodnak.

3.) A bécsi döntés érvénytelensége maga után vonja az állampolgárság megváltozásának érvénytelenségét, mely Erdélynek Magyarország általi megszállásával függött össze és ezzel együtt az őslakos erdélyiek román állampolgárságának visszaállítását is maga után vonja. Ezért az őslakos erdélyiek internálása magától értetődően nem lehet megalapozott (a kérdés másfajta rendezése maga után vonná szinte a teljes [észak-]erdélyi lakosság internálását). Szükséges azonban feltenni a kérdést van-e ma értelme a magyar állampolgárok internálásának Romániában, amikor Magyarország kilépett a Németország oldalán viselt háborúból és 1944.

⁶⁵⁵ Megküldve A. Visinszkijnek. A következő határozatok találhatóak a dokumentumon: „V. G. Dekanozov elvtársnak. Kérem közölje a véleményét. A. Visinszkij. XI. 15.”, „Egyetértek a következtetéssel. V. Gyekanozov. XI. 15.”, „Krilov elvtársnak. Írjon egy előterjesztést rövid feljegyzés formájában Molotov elvtársnak megerősítésre. A. Visinszkij. XI. 16.” – az orosz szerk. megj.

⁶⁵⁶ Az idézett részeket nem az orosz szövegből fordítottuk vissza, hanem a szövegűség érdekében átvettük azt az egyezmény 1945-ös kiadásának szövegéből. (Lásd: *Orosz-román fegyverszüneti egyezmény/Groza Péter és Sztalin marsall táviratváltása/ Orosz-magyar fegyverszüneti egyezmény*. Józsa Béla Athenaeum, 1945. Kolozsvár, 6–8.